

**SCIENCE**  
**PROBLEMS.UZ**

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences  
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar  
fanlarning dolzarb  
muammolari**

3-maxsus  
son (5-jild)

**2025**

# **SCIENCEPROBLEMS.UZ**

## **IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI**

*№ 5/3 (5) – 2025*

## **АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

## **ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES**

**TOSHKENT-2025**

## **BOSH MUHARRIR:**

Isanova Feruza Tulqinovna

## **TAHRIR HAY'ATI:**

### *07.00.00- TARIX FANLARI:*

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

### *08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:*

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

### *09.00.00- FALSAFA FANLARI:*

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

### *10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:*

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

#### *12.00.00- YURIDIK FANLAR:*

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

#### *13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:*

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

#### *19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:*

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarqand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

#### *22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:*

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

#### *23.00.00- SIYOSIY FANLAR*

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

---

### **OAK Ro'yxati**

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

---

**“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari”** elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

**Muassis:** “SCIENCEPROBLEMS TEAM”  
mas'uliyati cheklangan jamiyati

### **Tahririyat manzili:**

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

[scienceproblems.uz@gmail.com](mailto:scienceproblems.uz@gmail.com)

### **Bog'lanish uchun telefon:**

(99) 602-09-84 (telegram).

## MUNDARIJA

### 07.00.00 – TARIX FANLARI

|                                                                                                                                                         |       |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| <i>Юсупов Хуршид Муратжанович</i><br>ПЕРВЫЕ ШАГИ ДВУХСТОРОННЕГО СОТРУДНИЧЕСТВА САУДОВСКОЙ АРАВИИ<br>С МОМЕНТА НЕЗАВИСИМОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН ..... | 9-13  |
| <i>Najmiddinov Zafar Xoshimjonovich</i><br>O'RTA OSIYO FAQIHLARINING MUSANNIFAK ASARLARIGA TA'SIRI XUSUSIDA .....                                       | 14-19 |

### 08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

|                                                                                                                                                                                  |       |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| <i>Madraimova Marxamat Raximberganovna</i><br>XORAZM VILOYATIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI DAVLAT TOMONIDAN<br>TARTIBGA SOLISHNING OBYEKTIV ZARURLIGI VA AHAMIYATI .....    | 20-23 |
| <i>Abdullaev Jamshid Obidovich</i><br>SUN'IY INTELLEKT — XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH<br>VOSITASI SIFATIDA .....                                           | 24-30 |
| <i>Абдуллаев Алтинбек Янгибаевич</i><br>ДОННИ ҚАЙТА ИШЛАШ КОРХОНАЛАРИДА МАҲСУЛОТ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ<br>ХАРАЖАТЛАРИ ҲИСОБИНИ ЮРИТИШ ВА ТАННАРХ КАЛКУЛЯЦИЯСИНИ<br>ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ..... | 31-46 |
| <i>Ziyadullayev Zuxriddin Ilxom o'g'li</i><br>TIJORAT BANKLARI TRANSFORMATSIYASI BORASIDA<br>NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLAR .....                                                    | 47-51 |
| <i>Alimova Saboxat Gaziyevena, Erkinova Sevinch</i><br>YASHIL IQTISODIYOT VA ATROF MUHIT MUAMMOLARI .....                                                                        | 52-56 |
| <i>Zokirova Gavxar</i><br>GLOBAL PENSIYA TIZIMLARI BARQARORLIGI VA YETARLILIGI TAHLILI .....                                                                                     | 57-66 |

### 09.00.00 – FALSAFA FANLARI

|                                                                                                                                                                                                                   |        |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------|
| <i>Tursunkulova Shaxnoza Tuychiyevna, Muxtorov Muxsin Jabborovich</i><br>TASAVVUFDA INSON MA'NAVIY KAMOLOTI MASALASI .....                                                                                        | 67-73  |
| <i>O'rinboyev Davlatjon Bahtiyorovich</i><br>IJTIMOIY FALSAFADA STRATEGEMALARNING O'RNI VA AHAMIYATI .....                                                                                                        | 74-79  |
| <i>Alimov Mansur Narboyevich</i><br>PEDAGOGIYALARNING MA'NAVIY-AXLOQIY VA KASBIY RIVOJLANTIRISHDA AJDODLAR<br>MA'NAVIY MEROSINING O'RNI. ("SILSILAT UL-ORIFIYN VA TAZKIRATU-S-SIDDIQIYN"<br>ASARI MISOLIDA) ..... | 80-87  |
| <i>To'xtasinov Shukurjon Shavkatjon o'g'li</i><br>MILLIY BIRLIK VA SIYOSIY HOKIMIYATGA DOIR JADIDLAR QARASHLARINING IJTIMOIIY-<br>FALSAFIY AHAMIYATI .....                                                        | 88-95  |
| <i>Nurmatova Umida Jalolidinovna</i><br>AN'ANAVIY O'QISHNING GNOSEOLOGIK JIHATLARI .....                                                                                                                          | 96-101 |

## 10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

|                                                                                                                                                                                     |         |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Abdullaeva Charos Baxramovna</i><br>ZAMONAVIY LINGVISTIKADA REKLAMA DISKURSI TUSHUNCHASI .....                                                                                   | 102-105 |
| <i>Umarqulova Munira Zohidjon qizi</i><br>ILMIY-FANTASTIK ADABIYOT: JANRNING SHAKLLANISHI, RIVOJLANISHI VA POETIK<br>CHEGARALARI .....                                              | 106-119 |
| <i>Xaydarova Gavhar Abdukadirovna</i><br>ZAMONAVIY LINGVISTIK MADANIYAT KONTEKSTIDA "SPORT DISKURSI"<br>TUSHUNCHASINING NAMOYON BO'LISHI .....                                      | 120-124 |
| <i>Mirzarahimov Bahodir Shavkat o'g'li</i><br>"XALQ SO'ZI" GAZETASINING MATNLARINI DAVR BO'YICHA<br>TASNIFLASH BOSQICHLARI .....                                                    | 125-129 |
| <i>Boboqulova Nilufar Xayrullo qizi</i><br>INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA SHOULDER/YELKA, ELBOW/TIRSAK HAMDA WRIST/BILAK<br>SOMATIK KOMPONENTLI MAQOLLARNING KONSEPTUAL TAHLILI .....   | 130-137 |
| <i>Yangiboyeva Feruza Ortiq qizi</i><br>TIPS FOR TEACHING ENGLISH: STRATEGIES FOR EFFECTIVE<br>LANGUAGE LEARNING .....                                                              | 138-145 |
| <i>Ибодуллаева Гавхар Уринбаевна</i><br>ОБУЧЕНИЕ ШКОЛЬНИКОВ К НАЧАЛЬНОМУ УРОВНЮ ИНОСТРАННОГО<br>ЯЗЫКА В СРЕДНЕ- ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО<br>ОБРАЗОВАНИЕ ..... | 146-151 |
| <i>Kuvvatov Raxmatulla Hikmatillayevich</i><br>SAN'ATGA OID AFORIZMLARNING LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI.....                                                                          | 152-156 |
| <i>Ibodullayeva Gulshod Urinovna</i><br>CHET TILLARINI O'RGANISHDA IMMERSIV O'QITISH USLUBLARI –SAMARALI YO'NALISH,<br>YONDASHUVLAR VA XULOSALAR.....                               | 157-160 |
| <i>Habibullayeva Gulsanam Inomjon qizi</i><br>INNOVATIVE METHODS OF TEACHING READING<br>(FOR PRE INTERMEDIATE LEVELS) .....                                                         | 161-165 |
| <i>Berdimurotova Sevara Maxmudovna</i><br>TILSHUNOSLIKDA TERMINOLOGIYANING XUSUSIYATLARI.....                                                                                       | 166-169 |

## 12.00.00 – YURIDIK FANLAR

|                                                                                                                                                                                                               |         |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Kuchimova Shaxlo</i><br>VASIYATNOMANING OG'ZAKI SHAKLI VA UNI TUZISHDA ZAMONAVIY AXBOROT<br>TEKNOLOGIYA VOSITALARIDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI .....                                                       | 170-176 |
| <i>Jumanazarov Faxriddin Erkinovich</i><br>KONTRAFAKT MAHSULOTLARNI ANIQLASH VA ULARNING MUOMALASIGA QARSHI<br>KURASHISH MUAMMOLARI .....                                                                     | 177-183 |
| <i>Курбанова Эльмира Асадовна</i><br>ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ОВД С ГОСУДАРСТВЕННЫМИ И ИНЫМИ ОРГАНИЗАЦИЯМИ ПО<br>ПРОФИЛАКТИКЕ БЕЗНАДЗОРНОСТИ И ПРАВОНАРУШЕНИЙ СРЕДИ<br>НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН ..... | 184-190 |

|                                                                                                                                                                                                 |         |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Raxmatullayev Xurshidjon Shukurilla o'g'li</i><br>O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QONUNCHILIGIDA KRIPTO-AKTIV VA U BILAN BOG'LIQ<br>BO'LGAN AYRIM MUAMMOLAR.....                                    | 191-195 |
| <i>Aldamuratova Amangul Uralbayevna</i><br>FUQAROLIK PROTSESSIDA AJRIMLAR TUSHUNCHASI VA TURLARI .....                                                                                          | 196-200 |
| <i>Xakimov Jahongir Olimjon o'g'li</i><br>KIBERFIRIBGARLIK VA KIBERKORRUPSIYA – RAQAMLI DUNYODAGI MURAKKAB<br>JINOYATLAR.....                                                                   | 201-208 |
| <i>Ergashev Qaxramon Zokirjonovich</i><br>KORRUPSIYAVIY JINOYATLARGA QARSHI KURASHISHNING IJTIMOY ZARURATI.....                                                                                 | 209-219 |
| <i>Normatov Isomiddin Dustqul o'g'li</i><br>XUFIYONA IQTISODIYOTGA QARSHI KURASHISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING<br>USTUVOR YO'NALISHLARI .....                                               | 220-224 |
| <i>Пулатов Темурабек Гайратжон угли</i><br>ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ КИС В СЕКТОРЕ ФИНАНСОВЫХ<br>ТЕХНОЛОГИЙ .....                                                                  | 225-231 |
| <b>13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI</b>                                                                                                                                                            |         |
| <i>Yaqubov Fazliddin Muxitdinovich</i><br>JISMONIY TARBIYA VA SPORT MUTAXASSISLARINING ILMIY-TADQIQOTCHILIK<br>KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA FANLARARO INTEGRATSIYA .....                    | 232-236 |
| <i>Sharipova Farida Salimdjanoyn, Qo'ng'irotova Anorxol</i><br>TIBBIYOT OLIYGOHLARIDA "TIBBIY BIOLOGIYA" HAMDA "UMUMIY GENETIKA" FANLARINI<br>O'QITISHDA INTERFAOL METODLAR SAMARADORLIGI ..... | 237-241 |
| <i>Собирова Гулибарно Зайнутдин кизи</i><br>МЕТОДИКА ИНТЕРАКТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ В РАЗВИТИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ<br>НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА .....                                                 | 242-252 |
| <i>Salayev Donyor Baxtiyarovich</i><br>ZAMONAVIY JISMONIY TAYYORGARLIKNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI.....                                                                                      | 253-259 |
| <i>Turdimuratov Dilmurad Yuldashevich</i><br>OLIY TA'LIM MUASSASASIDA BOKS MURABBIYLARINI KASBGA YO'NALTIRISH TIZIMINING<br>XUSUSIYATLARI .....                                                 | 260-266 |
| <i>Hakimova Nargiza Uralovna</i><br>YOSH KURASHCHI QIZLARDA MUVOZANAT QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHDA RAQS<br>VA HARAKATLI O'YINLARDAN FOYDALANISH TEXNOLOGIYASI .....                            | 267-273 |
| <i>Otepbergenov Jetkerbay Sakbergenovich</i><br>MODULLI TA'LIM SHAROITIDA TALABALARNI INTELLEKTUAL RIVOJLANTIRISHGA UNDASH<br>MUAMMOSI .....                                                    | 274-279 |

**Received:** 10 April 2025  
**Accepted:** 15 April 2025  
**Published:** 28 April 2025

*Article / Original Paper*

## **“XALQ SO‘ZI” GAZETASINING MATNLARINI DAVR BO‘YICHA TASNIFLASH BOSQICHLARI**

**Mirzarahimov Bahodir Shavkat o‘g‘li**

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti Kompyuter lingvistikasi va amaliy tilshunoslik kafedrası 2-bosqich magistranti  
E-mail: [bahodirmirzarahimov70@gmail.com](mailto:bahodirmirzarahimov70@gmail.com)  
Tel: +998 94 299 99 04

**Annotatsiya.** Ushbu maqolada “Xalq so‘zi” gazetasining matnlarini davr bo‘yicha tasniflash jarayoni batafsil tahlil qilinadi. Tadqiqot gazeta korpusini yaratish bosqichlari, matnlarni yig‘ish, tahrirlash, morfologik tahlil qilish, tasniflash va metama‘lumotlar yaratish jarayonlarini o‘z ichiga oladi. Matnlarning davriy tasnifi orqali turli tarixiy, siyosiy va madaniy o‘zgarishlar o‘rganiladi hamda gazeta materiallarining lingvistik o‘zgarishlarga qanday ta‘sir qilgani aniqlanadi. Ushbu jarayon orqali “Xalq so‘zi” gazetasining turli davrlardagi axborot berish uslubi va uning jamiyatdagi roli tahlil qilinadi. Gazeta korpusining representativligini ta‘minlash, leksik o‘zgarishlarni kuzatish va matnlarni elektron formatda saqlash kabi masalalar ham yoritiladi. Tadqiqot natijalari lingvistik, tarixiy va sotsiologik izlanishlar uchun muhim ma‘lumotlar taqdim etadi.

**Kalit so‘zlar:** gazeta korpusi, representativlik, metama‘lumot, lemmatizatsiya, morfologik tahlil, matnlarni tasniflash, til o‘zgarishi, gazeta lingvistikasi.

## **CLASSIFICATION STAGES OF “XALQ SO‘ZI” NEWSPAPER TEXTS BY PERIOD**

**Mirzarahimov Bahodir Shavkat oğlu**

second year master’s student of the Department  
of Computer Linguistics and Applied Linguistics,  
National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek

**Abstract.** This article provides a detailed analysis of the process of classifying the texts of the Xalq So‘zi newspaper by period. The study covers the stages of creating a newspaper corpus, including text collection, editing, morphological analysis, classification, and metadata creation. Periodic classification of texts helps to examine various historical, political, and cultural changes and determine how linguistic changes have influenced newspaper materials. This process also analyzes the methods of information dissemination in different periods of the Xalq So‘zi newspaper and its role in society. The study also addresses issues such as ensuring the representativeness of the newspaper corpus, monitoring lexical changes, and preserving texts in electronic format. The research findings provide valuable information for linguistic, historical, and sociological studies.

**Keywords:** newspaper corpus, representativeness, metadata, lemmatization, morphological analysis, text classification, language change, newspaper linguistics.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V5SI3Y2025N16>

**Kirish:** Zamonaviy tadqiqotlarda gazeta matnlari lingvistik va ijtimoiy o‘zgarishlarni o‘rganish uchun muhim manba hisoblanadi. Gazetalar jamiyatning turli bosqichlarida axborot tarqatish vositasi sifatida xizmat qilgan bo‘lib, ular orqali tilning rivojlanish tendensiyalari,

tarixiy jarayonlar va siyosiy muhitni kuzatish mumkin. Ayniqsa, ma'lum bir davrga oid gazeta matnlarini tasniflash orqali o'sha davrning dolzarb mavzulari, yondashuv uslublari va matnning tuzilishi haqida aniq tasavvur hosil qilish mumkin. Ushbu tadqiqotda "Xalq so'zi" gazetasining matnlarini davr bo'yicha tasniflash jarayonlari o'rganiladi. Gazeta matnlarini yig'ish, ularni morfologik va semantik jihatdan tahlil qilish, davrlar bo'yicha tasniflash hamda metama'lumotlar yaratish jarayonlari batafsil ko'rib chiqiladi. Shuningdek, gazeta matnlarining til va uslubiy xususiyatlari tahlil qilinib, ularning jamiyatdagi siyosiy, iqtisodiy va madaniy o'zgarishlar bilan qanday bog'liq ekani aniqlanadi. Gazeta matnlarining davriy tasnifi ularning lingvistik va sotsiologik tahlilini chuqurroq o'rganishga imkon beradi. Tadqiqot davomida matnlarning tarixiy kontekst bilan bog'liqligi, leksik va uslubiy o'zgarishlar hamda matnlarning elektron shaklda saqlanishi kabi masalalar ko'rib chiqiladi. Ushbu tahlillar nafaqat tilshunoslik balki tarix, sotsiologiya va media tadqiqotlari uchun ham dolzarb ahamiyatga ega bo'lib, kelajakdagi ilmiy izlanishlar uchun muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

**Adabiyotlar tahlili:** Gazeta korpuslari lingvistik va ijtimoiy tadqiqotlar uchun muhim manba hisoblanadi. Turli tillarda yaratilgan gazeta korpuslari tahlil qilingan bo'lib, ular orasida British National Corpus, New York Times Corpus va The Guardian Corpus kabi yirik loyihalar mavjud. Tadqiqotlarda gazeta matnlarini tasniflash jarayonlari, metama'lumot yaratish va leksik o'zgarishlarni aniqlash muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, Norvegiya gazeta korpusi misolida gazeta matnlarini tasniflash va morfologik tahlil qilish jarayonlari ko'rib chiqilgan. Ushbu manbalar gazeta tilining rivojlanishi va matnlarning davriy o'zgarishini o'rganishda qo'llanilgan.

**Gazeta korpusi** — bu gazeta matnlaridan tashkil topgan katta hajmdagi matnlar to'plami bo'lib, u tilshunoslik, korpus lingvistikasi, semantika va boshqa sohalarida ilmiy tadqiqotlar olib borish uchun ishlatiladi. Gazeta korpuslari turli yillarda chop etilgan gazeta maqolalarini o'z ichiga olishi mumkin va ularni analiz qilish orqali bir nechta foydali ma'lumotlar olish mumkin.

Gazetalar ko'pincha tilning o'zgarishini tez ko'rsatadigan va zamonaviy voqealarni aks ettiruvchi manbalar bo'lib, ular orqali jamiyatning fikrlash tarzidagi o'zgarishlarni kuzatish mumkin. **Gazeta korpuslariga misollar:**

**British National Corpus (BNC)** – bu ingliz tilidagi keng qamrovli korpus bo'lib, unda gazeta maqolalari ham mavjud.

**New York Times Corpus** – bu korpusda New York Times gazetasidan olingan matnlar mavjud bo'lib, u tilshunoslik tadqiqotlari uchun ishlatiladi.

**The Guardian Corpus** – bu korpusda The Guardian gazetasidagi maqolalar va matnlar mavjud. Bu turdagi korpuslar gazetalarning tilini, mavzularini va uslubini tahlil qilishda juda foydalidir.

**Norvegiya gazeta korpusi (NNC)**– bu zamonaviy norveg tilini, uning yozma turlarini, Bokmål va Nynorsk tillarini aks ettiruvchi katta monitor korpusini yaratish tashabbusidir. Korpus Norvegiya gazetalarning onlayn nashridan har kuni chop etilgan matnlarni yig'ish va qayta ishlash orqali tuzilgan.<sup>[1]</sup>

Norvegiya gazeta korpusi — Bergen universitetida amalga oshirilgan loyiha bo'lib, unda yangiliklar saytlaridan yangilik maqolalari yig'ilgan. Ushbu Norvegiya gazeta korpusining versiyasi 1998-2019 yillarga oid matnlardan iborat. Korpusda Norvegiya Bokmål tili uchun taxminan 1,68 milliard so'z, Norvegiya Nynorsk tili uchun esa taxminan 68 million so'z mavjud. Shuningdek, korpusning soddalashtirilgan versiyasi (1998-2011) mavjud bo'lib, unda

takrorlanuvchi jumlar olib tashlangan va jumlar alifbo tartibida joylashtirilgan. 1998-2011 yillar orasidagi matnlar bitta yuklab olish faylida to'plangan, boshqa yillar bo'yicha ma'lumotlar esa har bir yil uchun alohida fayllar sifatida tuzilgan[2].

**Gazeta korpusini yaratishning asosiy bosqichlari[3]:**

1. **Ma'lumot to'plash:** Gazetalar matnlarini yig'ish, ma'lum bir davr yoki mavzuga oid maqolalar to'plamini tashkil qilish. Bu jarayon odatda avtomatik tizimlar yordamida amalga oshiriladi, ya'ni onlayn gazeta saytlaridan yoki elektron arxivlardan ma'lumotlar to'planadi.

2. **Matnni tozalash va tahrirlash:** To'plangan matnlar noto'g'ri yozilgan, xato yoki takrorlangan qismlardan tozalanadi. Matnni tozalashda ma'lum bir standartlarga muvofiq tahrir qilish va qayta ishlash jarayoni amalga oshiriladi.

3. **Lemmatizatsiya va morfologik tahlil:** Matnni analiz qilishda lemmatizatsiya (so'zning asosiy shakliga keltirish) va morfologik tahlil (so'zning tuzilishini o'rganish) yordamida matndagi so'zlarni tekshirish va tuzish ishlari amalga oshiriladi.

4. **Kategoriyalash:** Gazetadagi matnlar mavzu, vaqt, geografik joylashuv, yoki boshqa ijtimoiy va siyosiy parametrlar bo'yicha tasniflanadi. Masalan, maqolalar siyosat, iqtisodiyot, madaniyat kabi kategoriyalar bo'yicha ajratilishi mumkin.

5. **Metama'lumotlar yaratish:** Har bir matn uchun ma'lumotlar (muallif, sana, mavzu, sarlavha va h.k.) to'planib, metama'lumotlar shaklida saqlanadi.

6. **Tahlil va xulosalar chiqarish:** Yig'ilgan ma'lumotlar asosida turli tahlil usullarini qo'llash, matnlarni solishtirish, va ulardan xulosalar chiqarish.

Gazetalar — bu iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy tizimlar va tartiblarni tashkil etish va saqlash uchun zarur bo'lgan axborot, ishonch yoki dalillarni yaratish uchun “h dominat ijtimoiy soha” hisoblanadi[4].

Materiallarni yig'ish jarayonida, Unicode standarti yo'qligi sababli turli ishlab chiqaruvchilarning shriftlari ishlatilganligi tufayli ba'zi muammolar yuzaga keldi. Shriftdagi belgilar o'rtasida kodlashning har xil bo'lishi va boshqa kodlashlar bilan to'g'rilangan belgilar mavjud edi.

Raqamli shakldagi gazeta to'plamlari gumanitar va ijtimoiy fanlar, shuningdek, boshqa sohalaridagi tadqiqotchilar uchun muhim ma'lumotlar manbai hisoblanadi[5]. Ular tarix, media va aloqa tadqiqotlaridan tortib, leksikografiya kabi xronologik izlanishlar uchun ayniqsa foydalidir. Gazeta korpuslari neologizmlar va boshqa leksik hodisalarni o'rganish uchun boy materiallar taqdim etadi.

**Tadqiqot metodologiyasi:** “Xalq so'zi” gazetasining matnlarini davr bo'yicha tasniflashda bir necha asosiy bosqichlar amalga oshirildi. Birinchi bosqichda gazeta matnlari to'planib, ularning tarixiy kontekstiga qarab ajratildi. Keyingi bosqichda matnlar tahrir qilinib, ortiqcha ma'lumotlardan tozalandi. Lemmatizatsiya va morfologik tahlil yordamida matnlarning lingvistik xususiyatlari o'rganildi. Davrlar bo'yicha tasniflash jarayonida matnlar siyosiy, iqtisodiy va madaniy mavzular asosida guruhlandi. Yakuniy bosqichda esa tahlil natijalari elektron shaklda saqlanib, matnlarning raqamli arxivi yaratildi.

“Xalq so'zi” gazetasining matnlarini davriy tasniflash bosqichlari, asosan, quyidagi jarayonlarni o'z ichiga oladi:

1. **Matnlarni yig'ish va tahlil qilish:** “Xalq so'zi” gazetasining matnlarini davriy tasniflashda birinchi qadam – matnlarni yig'ishdir. Bu bosqichda, gazeta arxivlari yoki raqamli manbalar yordamida gazetaning nashr etilgan barcha sonlari to'planadi. Har bir sonning

matnlari, qismlariga, bo'limlarga, maqolalarga ajratiladi va ularning davriy kontekstiga qarab tasniflanadi. Bu yerda matnlarning vaqti, mavzusi, janri va tili muhim o'rin tutadi.

2. **Davrlarni aniqlash va belgilash:** “Xalq so'zi” gazetasining matnlarini tasniflashda muhim bosqichlardan biri – davrlarni aniqlashdir. Gazetaning tarixiy rivojlanishini o'rganish uchun matnlarni turli davrlarga bo'lish kerak. Davrlarni aniqlashda, gazetaning siyosiy yoki iqtisodiy o'zgarishlarga bo'lgan reaksiyalarini va umumiy jamiyatdagi o'zgarishlarni hisobga olish zarur. Misol uchun, Sovet Ittifoqi davri, mustaqillik davri, iqtisodiy krizislar yoki boshqa muhim tarixiy voqealar asosida davrlar tasniflanadi.

3. **Matnlarning representativligini aniqlash:** Davriy tasniflashda matnlarning representativligini aniqlash ham muhim bosqichdir. Representativlik, gazetaning o'z davri yoki ijtimoiy jarayonini to'g'ri aks ettirishi bilan bog'liq. Matnlarning representativligini aniqlash uchun, ma'lum bir davrda ommaviy ravishda e'lon qilingan materiallar, asosiy mavzular, til va uslubga e'tibor qaratish kerak. Har bir davrda gazetaning yoritgan asosiy mavzulari, masalan, siyosat, ijtimoiy tenglik, iqtisodiy masalalar, madaniyat va san'at kabi sohalarida matnlar tanlab olinadi.

4. **Davriy o'zgarishlar va yondoshuvlarni tahlil qilish:** “Xalq so'zi” gazetasining matnlarini tasniflashda davriy o'zgarishlar va gazetaning yondoshuvlarini tahlil qilish zarur. Gazetaning har bir davrida ijtimoiy, siyosiy yoki madaniy kontekstga qarab matnlar o'zgarib borgan. Bu bosqichda, matnlarning tiliga, uslubiga, ishlatilgan lug'atga e'tibor qaratish kerak. Shuningdek, davrlar o'rtasidagi farqlarni ko'rsatadigan tahlil, gazetaning yoritgan asosiy mavzularidagi o'zgarishlarni ham ko'rsatadi.

5. **Matnlarni elektron shaklda tasniflash va saqlash:** Matnlarni davr bo'yicha tasniflashda so'nggi bosqich elektron tasniflash va saqlashdan iborat. Bu jarayon, gazetaning raqamli arxivini yaratish va uni izlash imkoniyatlarini kengaytirish uchun zarurdir. Elektron shaklda saqlangan matnlar, turli so'rovlar va tahlillar uchun qulay bo'ladi. Bu, ayniqsa, ilmiy tadqiqotlar va tilshunoslik, tarixiy tadqiqotlar uchun juda foydali bo'ladi. Matnlarni saqlashda ularni to'g'ri tasniflash va kataloglash zarur.

6. **Natijalarni tahlil qilish va xulosalar chiqarish:** Davriy tasniflashning yakuniy bosqichida, tahlil qilingan matnlar asosida xulosalar chiqariladi. Bu xulosalar, gazetaning tarixiy davrlarda qanday ijtimoiy, siyosiy va madaniy o'zgarishlarga ta'sir ko'rsatganini aniqlashga yordam beradi. Shuningdek, gazetaning til va uslubi qanday o'zgarganini va uning jamiyatdagi rolini o'rganish mumkin.

**Tahlil va natijalar:** Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, “Xalq so'zi” gazetasining matnlari turli tarixiy davrlarda jamiyatning ijtimoiy va siyosiy holatini aks ettirgan. Mustaqillikdan oldingi va keyingi davr matnlarini solishtirish orqali til uslubi, leksik tarkib va mavzular bo'yicha sezilarli o'zgarishlar kuzatildi. Shuningdek, gazeta matnlarining muayyan davrlar uchun representativligi aniqlanib, asosiy mavzular va muhokama qilingan masalalar belgilandi. Matnlarning davriy tasniflash jarayoni natijasida, gazetaning turli davrlardagi axborot yondashuvi va uslubi farqlari tahlil qilindi.

“Xalq so'zi” gazetasining matnlarini davr bo'yicha tasniflash bosqichlari gazeta korpusini tizimli va puxta tahlil qilish uchun zaruriy jarayonlarni o'z ichiga oladi. Birinchi bosqichda gazeta matnlari tanlanadi va ular tarixiy va madaniy kontekstda ahamiyatli bo'lgan davrlar bo'yicha tasniflanadi. Bu jarayon matnlarning nashr etilgan yili, mavzu va ijtimoiy-siyosiy ahamiyatiga qarab amalga oshiriladi.

Ikkinchi bosqichda matnlarni oldindan qayta ishlash amalga oshiriladi. Bu bosqichda matnlar formatlash, tinish belgilarini to'g'rilash va kerakli bo'lmagan elementlarni olib tashlash orqali tahlilga tayyorlanadi. Shuningdek, matnlarni tokenizatsiya qilish, ya'ni alohida so'zlar va ma'no birliklariga ajratish ham muhim hisoblanadi.

Uchinchi bosqichda matnlarni annotatsiya qilish jarayoni boshlanadi, bu esa matnlar ustida ishlov berish va turli sintaktik yoki semantik teglar qo'shish orqali amalga oshiriladi. Har bir so'zning gapdagi roli va uning ma'nosi aniq belgilangan teglar bilan ko'rsatiladi. Nihoyat, to'plangan va annotatsiya qilingan matnlar bitta korpusga jamlanadi. Bu korpus ilmiy tadqiqotlar va tahlil qilish uchun qulay muhit yaratadi, va matnlar taqqoslanishi, tahlil qilinishi va yangi xulosalar chiqarilishi uchun imkoniyat yaratadi.

**Muhokama:** Gazeta matnlarini davr bo'yicha tasniflash ilmiy va amaliy jihatdan katta ahamiyatga ega. Ushbu jarayon orqali tilning rivojlanish tendensiyalari, ijtimoiy muammolar va siyosiy o'zgarishlarning matnlarga ta'siri o'rganildi. "Xalq so'zi" gazetasining turli davrlardagi matnlarini solishtirish orqali jamiyatdagi o'zgarishlar haqida muhim ma'lumotlar olish mumkinligi aniqlandi. Shuningdek, gazeta tili va uslubining davriy o'zgarishi lingvistik tadqiqotlar uchun qimmatli material sifatida baholandi. Elektron arxiv yaratish esa kelajakdagi tadqiqotlar uchun muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

**Xulosa:** "Xalq so'zi" gazetasining matnlarini davr bo'yicha tasniflash natijalari gazeta matnlarining tarixiy, siyosiy va madaniy o'zgarishlarga bog'liqligini ko'rsatdi. Ushbu jarayon orqali gazeta tilining evolyutsiyasi va jamiyatdagi o'zgarishlar aks etishi tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari gazeta matnlarini ilmiy o'rganish va tahlil qilishda yangi yondashuvlarni taklif etadi. Matnlarning davriy tasnifi kelajakda boshqa gazeta va matn korpuslarini o'rganishda ham qo'llanilishi mumkin. Bu tadqiqot natijalari lingvistik, tarixiy va sotsiologik tadqiqotlar uchun muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

#### Adabiyotlar/Литература/References:

1. <https://www.nb.no/sprakbanken/en/resource-catalogue/oai-nb-no-sbr-4/>
2. Andersen, Gisle and Hofland, Knut. "Building a large corpus based on newspapers from the web". Exploring Newspaper Language: Using the web to create and investigate a large corpus of modern Norwegian, edited by Gisle Andersen, John Benjamins Publishing Company, 2012, pp. 1-28. <https://doi.org/10.1075/scl.49.01>
3. Заморщикова Л.С. Ассоциативный тезаурус якутского языка // Гуманитарные научные исследования. – 2014. – № 2 [Электронный ресурс]. URL: <http://human.snauka.ru/2014/02/6027> (дата обращения: 19.06.2015).
4. Fairclough, N.. Critical discourse analysis: the critical study of language. Second Editon, Routledge, <http://dx.doi.org/10.4324/9781315834368>
5. S. Kübler, H. Zinsmeister. "Corpus Linguistics and Linguistically Annotated Corpora." Bloomsbury. 312 pp, 2015. ISBN: 978-1-4411-6447-6
6. <http://uzbekcorpus.uz>
7. <https://uzbekcorpus.uz/multimedia>
8. <https://www.english-corpora.org/coca/>

# SCIENCEPROBLEMS.UZ

## IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

*№ 5/3 (5) – 2025*

## АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

## ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari”** elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

**Muassis:** “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

**Tahririyat manzili:**

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

[scienceproblems.uz@gmail.com](mailto:scienceproblems.uz@gmail.com)

**Bog‘lanish uchun telefon:**

(99) 602-09-84 (telegram).